

הרב שמחה בונם לייזרזון

ראש בית מדרש גבוה להלכה
'שולחן שלמה' ירושלים ת"ו

א. מצמער ביום טוב - רחיצת כל גופו במקלחת (שאוע"ר) בפושרין

ב. דין מים שהתחממו ביו"ט ע"י דוד שמש או ע"י בוילער באמצעות שעון שבת

ביום טוב מפורש בפ' כירה דף מ' תניא כוותיה דשמואל וכו' וא"צ לומר חמין שהוחמו ביום טוב והטעם אף על גב דרחיצה חשיב אוכל נפש מ"מ רחיצת כל גופו לא חשיב אוכל השוה לכל נפש, וכן כתבו התוס' בכירה דף ל"ט ע"ב בד"ה ובית הלל מתירין בשם הירושלמי, וזהו מ"ש רבנו אבל רחיצת כל גופו אסור משום גזרת מרחץ פי' דאע"ג דתחלת חימום המים היה משום רחיצת פניו ידיו ורגליו השוה לכל נפש אפ"ה אסור לרחוץ בהן כל גופו משום גזרה שמא יחם לכתחלה לשם רחיצת כל גופו דאינו שוה לכל נפש. ובאמת לא קי"ל מתוך בבישול אלא בהוצאה והבערה כנ"ל ה"ד, אבל חמין שהוחמו מערב יום טוב סובר רבנו דמותר לרחוץ בהן כל גופו, ע"כ.

וגזירת מרחץ שהזכיר הרמב"ם בקיצור נמרץ, נכתב על ידו בפירוט בהל' שבת פכ"ב הל' ב' וז"ל: מפני מה אסרו חכמים ליכנס במרחץ בשבת, מפני הבלנין שהיו מחמין חמין בשבת ואומרין מערב שבת הוחמו, לפיכך גזרו שלא יכנס אדם למרחץ בשבת אפילו להזיע, וגזרו שלא ישתטף כל גופו בחמין ואפילו בחמין שהוחמו מערב שבת אבל פניו ידיו ורגליו מותר, במה דברים אמורים בחמי האור גזירה משום מרחץ, אבל בחמי טבריא וכיוצא בהן מותר להשתטף בהן כל גופו, עיי"ש.

פש לן בדעת הרמב"ם דחימום מים ביו"ט לצורך רחיצה בחמין, מותר. אולם כ"ז רק

כאשר נתבונן בהל' יו"ט סי' תקי"א סעיף ב' נמצא דלדעת הרמ"א אסור לרחוץ כל גופו אף בחמין שהוחמו מעיו"ט. רחיצת פניו ידיו ורגליו מותרת בחמין, ואף מותר לחמם ביו"ט מים עבור זה. רחיצת כל גופו אבר אבר, מותרת רק בחמין שהוחמו מעיו"ט אולם אסור לחמם מים בשביל רחיצה כזאת ביו"ט, ושרשי הדברים ידועים. אמנם יש לברר האידנא להלכה ולמעשה, כיון דנשתנו הטבעיים ומה שהיה מאז נחלת המפונקים והמעונגים, כיום הוא נחלת הכלל. וגם יש אופנים של מים חמים שלא נידונו בשו"ע ובנו"כ, כי אופן חימומם נתחדש רק בדור האחרון.

ומעתה נפנה לדון הלכה למעשה בס"ד.

במשנ"ב סי' תקי"א ס"ק י' כתב דרחיצת כל גופו הוא דבר שאין שוה לכל נפש רק למעונגין הרגילין בזה, ובשעה"צ שם ס"ק ט' כתב דהוא לשיטת התוס' אמנם דעת הרמב"ם והגאונים דאין האיסור אלא מדרבנן. ועי' ברמב"ם הל' יו"ט פ"א הל' ט"ז: רחיצה וסיכה הרי הן בכלל אכילה ושתייה ועושין אותן ביום טוב שנאמר 'אך אשר יאכל לכל נפש' לכל שצריך הגוף, לפיכך מחמין חמין ביום טוב ורוחץ בהן פניו ידיו ורגליו, אבל כל גופו אסור משום גזירת מרחץ. וחמין שהוחמו מערב יום טוב רוחץ בהן כל גופו ביום טוב שלא גזרו על דבר זה אלא בשבת בלבד, ע"כ.

הנהה במרכבת המשנה שם כתב לשלב דעת תוס' בדעת הרב"ם לענין רחיצת כל גופו, וא"ד: איסור רחיצת כל גופו בחמין שהוחמו

דאורייתא מש"ה בהוחמו מעיו"ט אסור, ע"ש דכפל ושילש ולא הזכיר כלל דמדאורייתא בודאי שרי מטעם הואיל, אע"כ דמ"מ מקרי בכלל מלאכה דאורייתא ובענייני איני מבין כראוי איך אפשר לומר דהוי דאורייתא הא בכלל רחיצת כל גופו ג"כ רחיצת פניו ידיו ורגליו והוי רק מרבה בכישול לצורך רחיצת שאר הגוף דשרי מדאורייתא כדאמרינן בעירוובין ניהם אגב אימיו, ועיין בהר"ן פ"ב דביצה גבי ממלא אשה קדירה מים, וכמו דחזו"ן לב"ש דבראויים לשת"י ושותה מהם יוכל להרבות המים לרחיצת פניו ידיו ורגליו, וכמ"ש התוס' בפרק כירה (דף ל"ט ע"ב) ד"ה אלא א"נ ונראה לר"י דיכול להחם אפילו ביותר מכדי שתיה], עכ"ד רעק"א.

אמנם מרן הגרש"ז א זללה"ה בספרו מאורי אש – עיי' שולחן שלמה יו"ט וחזה"מ סי' תקי"א ס"ק ד' – כתב: נלענ"ד פשוט לישב תמיהתו משום דעיקר הטעם דמחלקינן בין חימום לרחיצת כל גופו לרחיצת פניו ידיו ורגליו הוא משום דרחיצת פניו ידיו ורגליו הוי הנאה שהיא שוה לכל נפש דכל אדם יש לו הנאה מרחיצה זו משא"כ רחיצת כל גופו לאו שוה לכל נפש הוא, ולפי"ז נחא שפיר דגם הנאת רחיצת ידיים ורגלים ע"י רחיצת כל הגוף ככה"ג הוי כבר הנאה אחרת והנאה כזו לאו שוה לכל נפש היא משום דככה"ג הוי כבר הנאה אחרית כמובן, ועיין ברשב"א שבת דף ל"ט ע"ב שכתב דחימום לרחיצת כל גופו דאסורה מדאורייתא היינו דוקא כגון שרוחץ כל גופו בפעם אחת, ודו"ק היטב. שוב ראיתי כי כונתי בזה להגאון מוהרש"מ שכ"כ בס' אורחות חיים. ובשולחן שלמה – שם, הע' ח' הבאנו מה שביאר מרן זללה"ה בשיעורים לחלק בנדון, דאדם הרוחץ רגליו הרי כל הגוף נהנה והיינו שהאדם - המח נהנה, משא"כ רחיצת כל הגוף זה סוג הנאה אחרת ואין זה כתוספת הנאה מאותו סוג, ולכן שפיר לא שייך בזה מתוך כי הם דברים מחולקים, עכת"ד. ויתכן לפרש כוונתו, דברחיצת רגליו

לצורך פיו"ר שרחיצתם חשיב שוה לכל נפש, משא"כ רחיצת כל גופו לא חשיב שוה לכל נפש ולכן אסור לחמם מים לצורך זה ביו"ט משום גזירת מרחצאות שהוזכרה בגמ', אולם עצם הרחיצה בחמין מותרת אף לכל גופו ובלבד שיוחמו מערב יו"ט.

והנה לענין גזירת מרחצאות האידנא, מצינו בתשובות חתם סופר – יו"ד סי' רי"ד – שהביא מדברי שו"ת בנימין זאב סי' קנ"ח לענין ט"מ במקוה שהוסיפו שם מים חמים דמשום גזירת מרחצאות נמי ליכא למגזר כיון דהאידינא מרחצאות שלנו אינן לטבילה כ"א לזיעה עברה החששא, וכיון דעברה החששא עבר הטעם, וכדי הם ר"ח וראבי"ו וריב"א לסמוך עליהם שלא בשעת הדחק כ"ש בשעת הדחק, והוסיף החת"ס: ונראה מ"ש דבטלה חששא דמרחצאות כוונתו דלא גזרו אלא משום מרחצאות שבקרקע כמו שהיה בימיהם שהיה מרחצאות בקרקע והיסק תחתיה ויש לגזור מקוה אטו הני אבל עכשיו מרחצאות שבקרקע המה חמי טבריה ובמקום שאין חמי טבריה ליכא מרחץ אלא לזיע והרוחץ בחמין רוחץ בכלי ממש בניגית מים ובהא לא גזרו ודלא מיחלף במקוה ודבר גדול דיבר בזה וסברא גדולה היא לפע"ד, ע"כ. כלומר שהחת"ס סובר שבטלה גזירת מרחצאות אף באמבטיה שלנו, וא"כ כל שכן להתיר במקלחת שלנו הנקראת שאוע"ר, וכפי שיבואר לקמן בעז"ת. ואם בטלה גזירת מרחצאות א"כ לא נשאר טעם לאסור לחמם מים לצורך רחיצת כל הגוף לשיטת הרמב"ם, זולתי אם נצרף את שיטת התוס' שאינו שוה לכל נפש.

והיה מקום לומר דאף אם רחיצת כל גופו אינו שוה לכל נפש, מ"מ יש היתר לחמם מים לצורך כן משום 'מתוך', וכן תמה הרעק"א במהדו"ק סי' י"ז וא"ד: הרשב"א (בחי' שבת פ"ג) דאסבר לן מחלוקת תוס' והרי"ף בחמי' שהוחמו מעיו"ט אי שרי לרוחץ כל גופו, דתוס' ס"ל להחם חמין לרחיצת כל גופו

ומיהו לענין רחיצת כל הגוף נראה דמכיון שבזמנינו הרי זה שוה לכל נפש, שפיר מותר בהוצאה, עיי"ש. חזינן דאף דבתחילה התייחס לרחיצת כל הגוף כדבר שאינו שווה לכל נפש, מ"מ לבסוף התיישב יותר על דעתו דבזמנינו נשתנה הדבר וחשיב שפיר שווה לכל נפש.

והשני, שרחיצת חמין ועכ"פ פושרין כיום שוה לכל נפש, ומיעוטא דמיעוטא סובלים רחיצה בצוננים, ולפי"ז צריך להיות מותר לחמם מים לצורך רחיצה ביו"ט. ובזה הדבר מסתפקנא אם אפשר לומר שרחיצה בחמין הוי שוה לכל נפש, או כיון שהרבה רוחצים בפושרין ובפרט בימות החמה, הוי רק הרחיצה בפושרין שוה לכל נפש. וכיון דאי דייננן ליה לאינו שוה לכל נפש, הרי חימום המים אסור מדאורייתא, א"כ הוי נד"ד ספק דאורייתא דלחומרא, ולכן לא מלאני לבי להתיר את הרחיצה בחמין אף שהוחמו בערב יו"ט.

אולם רחיצת פושרין לצורך הסרת הזיעה, היא ודאי בגדר שוה לכל נפש. ואין צורך לדקדק טובא אם המצב של המצטער הוא כבר בגדר 'צערא דרבים', דהא מצינו ברמ"א סי' תקי"א סעי' א': וי"א דאסור להחם בית החורף ביו"ט דלפעמים אין הקור גדול ואינו אלא למפונקים, והוי כמרחץ ומוגמר דאסור, ונהגו להקל, ע"כ. והגר"א בביאורו שם כתב דהטעם הוא 'שהרי במתני' שאמרו מותר לעשות מדורה כו' לא חילקו בין קור גדול או לא, וכן להחם חמין לרגליו אם צריך הרבה או לא, וכן בכ"ד שמותר ביו"ט. ובמשנ"ב ס"ק ז' ביאר דעת הגר"א דכיון דעיקר מלאכת ההבערה בשביל קור הוא מלאכה המותרת דהוא שוה בכל נפש, לא קפדינן אם הקור גדול או קטן.

והנה רעק"א בהגהות לשו"ע סי' ש"ז ס"ק ה' כתב: 'דמצטער מותר לרחוץ אפי' גופו בחמין שהוחמו מע"ש וקיל יותר משאר שבותים. כיון שהוא רק מכח גזירה וכמ"ש הרי"א פ"ב דביצה'. וא"כ לפי דבריו שהוא

הוא נהנה מההתרענות, משא"כ ברחיצת כל גופו ההנאה היא מנקיון הגוף, ואין זה ריבוי לרחיצת פיו"ר.

א"כ אי אפשר להתיר משום 'מתוך', אולם שורש האיסור בין לדעת התוס' ובין לשיטת הרמב"ם הוא דרחיצת חמים אינו שוה לכל נפש, וכמו שביארנו. ואין לומר לדעת הרמב"ם אף דהגזירה היא רק מדרבנן, מ"מ כיון דגזרו א"א לבטלה, דהא חזינא לחת"ס שקיבל וסבר דעת הבנימין זאב דבמרחצאות שלנו לא גזרו כלל. ומעתה ניתא למיבדק אי רחיצת חמין האידנא חשיב שוה לכל נפש. האמת תיאמר דאם שוה לכל נפש היה צריך להיות 'לכל' ממש, היה מן הנמנע לומר דהאידנא חשיב הכי, כי קשה מאוד לומר שכל נפש רוחצת כיום בחמין או עכ"פ בפושרין תמידין כסדרן, אמנם בדבר זה עצמו סלל לנו נתיב בעל הפמ"ג, דבשו"ע שם שכתב שאסור להחם מים ביו"ט כדי לרחוץ כל גופו, כתב עלא המג"א ס"ק ד' דטעם האיסור הוא מפני 'שאינו שוה לכל נפש אלא למעונגים', והוסיף הפמ"ג בא"א: ומהתורה אסור באין שוה לכל נפש, היינו 'רוב' כי 'כל' הוא 'רוב'.

הנה זה ברור שהאידנא נשתנתה המציאות בתרתי. האחד שלפני דור או מעט יותר, לא היו רגילים רובי דאינשי לרחוץ אלא פעם בשבוע ומיעוטם פעמיים בשבוע, וכיום רובא דאינשי רוחצים שלוש וארבע פעמים בשבוע, והרבה רוחצים מידי יום ובפרט בימות החמה - שכל המועדים כלולים בהם - והזיעה מצערתם וגם גורמת לסבול מפצעי העור, ולכן עצם הרחיצה חשיב שוה לכל נפש. ומהלך כזה ממש מצינו בדעת מרן הגרשו"א זיע"א לענין הוצאה ביו"ט - שש"כ פי"ט אות ג' - שבתחילה כתב: כיון דנקטינן דבעינן דוקא שהצורך יהיה שוה לכל נפש - עי' סי' תקי"א במ"ב ס"ק א' - מסתבר דאסור להוציא מים לרחיצת כל הגוף או להוציא תרופות עבור חולה שאין בו סכנה, מפני שאין זה שוה לכל נפש. וכו', אמנם בסו"ד כתב:

ד"ה שפעמים שהם, ושם הביא כדבר פשוט דפושרים הם באופן שאין היד סולדת בהם. וכ"כ בקצות השלחן ריש סי' קל"ג דמשמעות הרב ז"ל בשו"ע שלו, דכל שאין היד סולדת בו חשיב פושרין. אמנם בתהל"ד – שכ"ו סוף אות ג' ואות י"א – מחמיר שיותר מחממות הרוק, חשיב חמין. ובשו"ת אג"מ - או"ח ח"ד סוסי' ע"ד – כתב: שיעור החום דמים חמין שאסור לרחוץ הוא אף חום קטן, דהא אף בחול אין רוחצין בחום גדול. ואם הוא פחות ממדת החום שדרך סתם בנ"א לרחוץ בחול יש להתיר, ואף אם אחד יכול לסבול יותר חום אסור דבטלה דעתו, ע"כ. ויתכן לומר דכל גדרו איירי בשבת אולם לגבי יו"ט לא היה נוקט כן, משום דביו"ט אמרינן דשרי משום שהוא שווה לכל נפש, ואיך נאסור עליו חום השווה לכל נפש, דלכאורה הוי תרתי דסתרי, וצ"ע. ולכתחילה יחמיר שלא להגיע לחום הגוף שהוא 37 מעלות צלסיוס, ואם השתמש במים שאינם יד סולדת, יש לו על מי לסמוך כנ"ל.

ועדיין לפי"מ שהובא לעיל דעת ר"י בתוס' בשבת דרחיצה שהיא לתענוג חשיב אינו שווה לכל נפש, יש להזהר שלא ישהה אדם הרבה מתחת למים במקלחת, אלא יאמור כמה השיעור שישתטף מהזיעה ויסתלק הצער, ותו הוי כבר תענוג. וזה לענ"ד אף בפושרין וכ"ש בחמין ולדעת הרעק"א הנ"ל.

ומעתה בבואנו לדון היכא משכחת לן מים חמים ביו"ט – גם לענין לערב עם הפושרין להפג צינה – י"ל בבתיים רגילים אין דולק בוילער לכל היו"ט, ואם יש מים חמים בכמות מספקת, זה רק מהדוד שמש. ונבא לברר מה דין מים שהתחממו ע"י דוד שמש לענין רחיצה ביו"ט.

הנה בסי' שכ"ו כתב המג"א בס"ק ד' שאם ממשיך מערב שבת צוננים לתוך חמים שיתערבו יחד, שרי. וברעק"א שם כתב: משמע דשרי אף ברחיצה, אף דהמים נמשכו ובאו בשבת כיון דבהיתירא הוא כההיא

חושש לגזירת מרחצאות בלבד, ובמצטער אין את הגזירה, א"כ גם ביו"ט יהיה מותר לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מערב יו"ט או שהם בגדר זה – ע"י מה שנבאר לקמן. – וגדר המצטער שהתיר הרעק"א לרחוץ אפי' בשבת בחמין שהוחמו מע"ש, אין צריך שיעור גדול, דהא הרעק"א שכל תיבותיו שקולות סגי ליה במצטער בלבד, ולא כתב 'מצטער הרבה' או כיו"ב. והטעם נ"ל פשוט דהתוס' – שבת דף ל"ט ע"ב ד"ה וב"ה מתירין – שחושש ברחיצת כל גופו לאינו שווה לכל נפש, הק' מ"ש הבערה דרחיצה מהבערה דזיעה דשרי מדאורייתא, 'ואומר ר"י בשם ריב"א דרחיצה אינה אלא לתענוג ואסורה כמו מוגמר דאסור בפ"ק דכתובות (ד' ז. ושם) משום דאין שווה לכל נפש, וכן משמע בירושלמי דהיינו טעמא דרחיצה, אבל זיעה שווה היא לכל נפש דאינה תענוג אלא לבריאות, ע"כ. ולפי"ז כיון דעיקר טעם האיסור הוא משום דהוי לתענוג, כל שהוא מצטער אפילו אינו צער גדול, הרחיצה ככה"ג היא לסילוק הצער ולא לתענוג, ולכן שרי.

אלא דאף אם נחשוש לרחיצה בחמין דאינה שווה לכל נפש, וספיקא דאורייתא לחומרא, מ"מ ברור דפושרין חשיב שווה לכל נפש, וכפי שהביא השעה"צ סי' תקי"א ס"ק כ"ה: ועיין בבית מאיר ליוורה דעה סימן קצ"ז דדעתו דלהחם מים כדי להפיג צינה הוא דבר השווה לכל נפש, וכעין זה מצדד גם בתשובת נודע ביהודה מהדורא תנינא סימן כ"ה, [וגם בפרי מגדים במשבצות זהב בסימן זה מסתפק בזה], ולפי זה גם להתוספות והרא"ש מותר, עיי"ש.

וגדר פושרין מצינו בערוך השלחן סי' שכ"ו סעי' ג': דהרחיצה שנאסרה אינה אלא כשהמים חמים הרבה עד שיהיה קרוב להיד סולדת דאל"כ אין זה חמין אלא פושרין ומ"מ אין הדבר מבורר אצלינו כמה הוא השיעור ולא מצאנו זה מבורר ונלע"ד דכל שנקרא חם כפי העולם אסור. וכ"ה בביה"ל שם סעי' ו'

מטעם הנ"ל שלא יבא להחם גם לצורך חול, עלתה בדעתי מיד לחלק בין דוד שמש לחימום מים כנ"ל, וברוך שכיוונתי לדעת גדולים. ועכ"פ לא הוה יותר חמור מחמין שהוחמו ביו"ט בהיתר דעלא כתב במאמר מרדכי - סי' תקי"א ס"ק ד' - שחמין שהוחמו ביו"ט עצמו בהיתר, הוה כחמין שהוחמו מערב יו"ט, עיי"ש. וא"כ אף להרמ"א שרי לרחוץ במים אלו אבר אבר, או לערב אותם עם הצוננין כדי להפג צינה ולרחוץ בהם כל גופו וכמשנ"ת.

אמנם יש עוד פרט הטעון בירור. דאה"נ שלא נעשית בידי אדם שום פעולת חימום, אולם בהוצאת המים מדוד השמש, נכנסים מיד מים צוננים אחרים ומתבשלים ע"י העירוב שלהם עם המים שבדוד - בשעות החום - ולכאורה זה גרמא של בישול או אפשר יתרה מזאת. אמנם כיון שכניסת המים הוה דרך מתעסק, י"ל דבכה"ג הוה שבות דשבות במקום צער שהותר גם בשבת, עי' רמב"ם הל' שבת פ"ו הל' ט' - י': דבר שאינו מלאכה ואין אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות מותר לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם מקצת חולי או יהיה צריך לדבר צורך הרבה או מפני מצוה. כיצד אומר ישראל לגוי בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי להביא לו שופר, או סכין למילה, או מביא לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרחיץ בהם קטן ומצטער וכן כל כיוצא בזה, ע"כ. פרט לזאת יש לדונם כפסיק רישא דלא ניח"ל, כיון שאינו צריך להם, וגם אינו מתכוין, והרי כל החימום ע"י דוד שמש אף אם הוא להדיא הוא לכל היותר אסור מדרבנן ואכמ"ל, וא"כ הוה בכה"ג היתר גמור.

וכל מה שהיפכנו בצדדי ההיתר הוא מלבד סברא אלימתא דבמקום שמותר להוציא מים חמים מדוד שמש, אין לחוש למים הקרים הנכנסים בעקבותיהם לדוד ומתחממים ומתבשלים עיי"ז, כיון שכניסת המים היא

דפותקים מים לגנה ע' בתוס'. ואף דמים שהוחמו בשבת דרך היתר ג"כ אסור לרחוץ כמ"ש המג"א בסק"ו, צ"ל דהכא עדיפא כיון דלא נעשה מעשה בשבת כלל, ע"כ. ועיין מש"כ מרן הגרשו"א זללה"ה - שולחן שלמה שם ס"ק ו' - דלפי דברי הרעק"א יוצא פשוט דמים שהוחמו בשבת ע"י חום האש מבלי שתיעשה בהם בשבת שום פעולת חימום, - כגון שהניחו ע"ג האש מבעו"י ונתחממו בשבת - שפיר מותר לרחוץ בהם הואיל ולא נעשה בשבת שום פעולה כדי לחמם אותם, הרי זה חשיב כהוחמו מערב שבת, עיי"ש. ולפי"ז נראה לומר דה"ה מים הנמצאים בדוד שמש, אף אם הם היו קרים במשך הלילה והתחממו ביו"ט, כיון דלא נעשה בהם שום פעולת חימום, הרי זה כמים שהוחמו מערב יו"ט שלדעת הרמ"א מותר לרחוץ בהם אבר אבר, ולהשתמש בהם להפג צינה לרחיצת כל גוף למצטער מזיעת הגוף, שרי האידנא.

ואף שיש שרצו לחלק ולומר שמים שמתחממים ע"י דוד שמש אף שלא נעשה בהם מלאכה כלל, מ"מ כיון שהיה הפסקה בחימום המים ובלייל שבת או יו"ט הם הצטננו, הרי שהמים שהתחממו למחרת היום ע"י השמש, חשיבא לכאורה כמים שהוחמו בשבת עצמה, אלא שלא הוחמו ע"י איסור. אמנם דעת הגריש"א זללה"ה דבכה"ג חשיב שפיר כהוחם בערב שבת, כיון שלא נעשה שום מעשה ליחסו לשבת עצמה, וחלוק מדוד חשמלי - בוילר שפועל ע"י שעון שבת, דעכ"פ יש מעשה שנעשה בשבת, וחשיב כהוחמו בשבת. (שו"ת אבני ישפה ח"ג סי' נ"ה). ודעת הגר"ש הלוי וואזנר שליט"א - הובא שם - שכל סיבת האיסור של מים שהוחמו ביו"ט הוא שמא יבא לחמם, וכיון שבכה"ג אין אפשרות שיבא לחמם, כי א"א לחמם ע"י דוד שמש, - רק זה תהליך שנעשה מעצמו - ע"כ מותר לרחוץ אבר אבר. וקושטא קאי, דאחר ראייתי מש"כ בראש יוסף שבת דף ל"ט ע"ב שסיבת האיסור היא

ואפיה - אלא דעדיין י"ל דרמיין להדדי כיון שבכל זמן יכול מצטער אחר להשתמש במים הנכנסים. ובר מן דין הבאנו עוד צדדים ברורים להתיר.

אמנם יש לדעת דברוב המקוואות, חימום המים הזורם במקלחות נעשה ע"י בוילער חשמלי ולא ע"י דוד שמש. אולם אחר העיון נראה דלגבי נד"ד כל צדדי ההיתר המובאים בהוצאת מים חמים המתחממים ע"י דוד שמש, תקפים גם לגבי מים חמים המתחממים מעיז"ט ע"י דוד חשמלי (בוילער) כשההוצאה היא לצורך דברים המותרים ביו"ט. וגם אודות כניסת המים בעקבותם לדוד החשמלי, כל הסניפים להתיר לעיל קיימים הכא. וכדרכה של תורה אחרי בקשת מחילה מהדר"ג מרן הגריש"א זלה"ה, צ"ע גדול להחמיר על מים שמתחממים מאליהם ע"י שעון שבת שמכוון מערב שבת, שיחשבו כמים שהוחמו בשבת בהיתר, והרי בפועל לא נעשה בהם שום מעשה, ובמה נחלקו מדוד שמש שמתחמם בשבת, וצ"ע. ובהסתופפי בצילו של דודי מורי ומאורי מרן הגרש"א זיע"א שמעתי באוני איך שבאו לפניו מוותיקי קרתא דשופריא משכונה אחת וטוענים כנגד הטובלים במקוה מחומם בצפרא דשבתא, והם עונים כנגדם מותר לן, וקיבלו עליהם דעת תורתו של מרן זלה"ה תהיה מקובלת על כל הצדדים וכן ינהגו כולם ויתשקוט הארץ, ופסק דמותר להחם מקוה בשבת ע"י שעון שבת שמכוון מע"ש, באופן דלא אושא מילתא על ידי קול, אמנם החימום יהיה רק מעט כדי להפג צינה וגם יטבול ויצא ולא ישהה במים, ע"כ. הרי לנו שסבר שמים אלו מותרים להשתמש בהם בשבת לצורך רחיצה כפושריין.

תבנא לדינא דרחיצת אבר אבר בחמין שהוחמו מבוילער שפועל מערב יו"ט או מדוד שמש, מותרים ללא תנאי ואף ללא מצטער כלל - ע"י משנ"ב סי' תקי"א ס"ק י"ח בשם הראשונים וא"ר - אלא שלא אחד דאיני

לצורך המים היוצאים, משום שאם לא יוצר לחץ של מים לא יצאו המים מהצינורות, הלכך אמרינן הכא מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, כבכל מלאכות המותרות ביו"ט שיש בהם צורך קצת, דאמרינן ביה 'מתוך' - ע"י סי' תצ"ה סעי' ג' שעה"צ ס"ק כ"א - וה"ה בכישול הנגרם הכא אף דלא חשבינן ליה לגרמא. וגם מרן הגרש"א זלה"ה העלה כן להלכה ביתר תוקף, וכתב לגבי דברים שמתור להשתמש בהם במים חמים ביו"ט: מותר להשתמש בחג בכל המתקנים לחימום מים - ובלבד שלא ידליק בידים את גוף החימום - ואפילו אם מוציא מים שעה קלה לפני צאת החג ג"כ י"ל דשרי ולא אסרינן מחמת המים שנכנסים בחג שלא לצורך החג, דכיון שאי אפשר להוציא מים חמים אא"כ נכנסים תחתיהם מים קרים, י"ל דחשיב צורך אוכל נפש - שולחן שלמה ה' יו"ט וחווה"מ סי' תק"ג ס"ק ז', משש"כ.

וע"י בשולחן שלמה שם סי' תק"א ס"ק א' ד"ה ולפי"ז, מש"כ מרן זלה"ה בספרו מאורי אש (מהדור' המחבר תרצ"ה - מהדור' מוריה תש"מ) בתוה"ד כתב: ולפי"ז נראה לי דשרי לבשל ולאפות אוכל ביו"ט אף אם אינו מתכוין כלל כדי לאכול את הפת והתבשיל עצמם, אלא שהוא רוצה בפת זה כדי להכשיר בו דבר אחר, כגון שהוא אופה לצורך עכו"מ כדי להחליף בו במאכל שהוא רוצה לאכול ביו"ט, ואף דלפי כוונתו הוי רק מכשירין וגם היה אפשר לעשותו מאתמול, אפי"ה כיון דאם ירצה יוכל הוא ליהנות מגוף הפת עצמו מיקרי שפיר או"נ ולא מכשירין, וצ"ע, ע"כ. עיי"ש שהביא ראיות לדבריו. ולכאורה ה"ה בנד"ד שאם ירצה יוכל להשתמש לרחיצה במים שנכנסו עכשיו והוחמו. אמנם לפי מש"כ דצריך להקפיד שלא ישטתף יותר מידי כדי שלא תהיה הרחיצה של תענוג שהיא אסורה בחמין כל גופו, א"כ בשלב כל שהוא יהיו המים הנכנסים לאו בני ברירה להשמש בהם ביו"ט - כסברת מרן זלה"ה בהיתר בישול

טובים שלעיתים חל שבת ויו"ט שלאחריו או ר"ה שהוא בשנה זו בצירוף שבת ג' ימים, מתגוררים בערים אחרות ואין להם שום מקום להשתטף זולתי במקוואות, ויש מהם שמצטערים טובא וצריך לחפש צד היתר לסייע להם. על כן המצטער ואין לו אפשרות אחרת, מותר לו להשתטף במקלחות שבמקוואות הטהרה, אמנם משום תוקף קדושת היום ושלא לבא ח"ו לזילותא דיו"ט – ע"י רש"י מס' ביצה דף כ"ה ע"ב, על מש"כ בגמ' אין הסומא יוצא במקלו, 'דהוי דרך חול, ואיכא זלותא דיום טוב' - . ובפרט בימים הנוראים, ינהג המצטער כדבר שהותר בשעת הדחק. הלכך לכתחילה ילך בשעת חשיכה או בבוקר קודם התפילה שאין זה ניכר שהולך להשתטף כי רבים הולכים לטבול לתוספת קדושה, ומן המותר לציין שהכל צריך להעשות בזריות ובאין אומר ואין דברים. בלית ברירה אחרת מותר לו גם לילך בשעות היום, אמנם לא ילך בחבורה, רק כל יחיד לעצמו, וגם לא ילך בפרהסיא עם שקית הניכרת שמלאה בבגדים נקיים להחליף, אלא ישאיר את הבגדים הנקיים מערב יו"ט במקום סמוך לבית המרחץ, ואם חושש שיתחלף או כיו"ב, ילבש את הבגדים הנקיים כשישוב למקום האכסניה שלו. ובזה באנו במודעה שבתנאים הללו בלבד הננו מתירים למצטער לרחוץ במקלחות של המקוואות, ועבור מי שאינו עומד בתנאים הנ"ל, מעמידים אנו את ההלכה כמקורה, ואין בדברינו היתר כלל.

יודע מציאות של רחיצת אבר אבר כשמשטף במקלחת על ראשו כדבעי וכיו"ב, ואם אף ככה"ג חשיב אבר אבר, נחא. ומצטער שעומד לרחוץ כל גופו כנ"ל, ישתמש לכתחילה בפושרין. אמנם מצטער שנחוץ לו מים חמים יותר מפושרין – לא לצורך תענוג – , ירחץ אבר אבר דהיינו יד אחר יד ורגל אחר רגל, וכן גבו לחוד ובטנו לחוד, אולם לענין ראשו ראוי שירחץ בפושרין כיון דרחיצת הראש כראוי הוי בפועל רחיצת כל הגוף. והרוצה לחוש לדעת הגריש"א זלה"ה במים המתחממים ע"י שעון שבת – במקלחות שבמקוואות - , לא ירחץ אף אבר אבר בחמין אלא הכל בפושרין בכל גוונא. ואף שיש מקום להתיר יותר ממ"ש כאן מ"מ ראוי לנהוג כמ"ש דפושרין לא חשיבא חמין אפילו לענין שבת – ע"י משנ"ב ס' שכ"ו ס"ק ז' - ודי בזה להסיר הזיעה ולצאת מגדר מצטער, ובפרט שמוותר לו להשתמש בסבון נוזלי – רק שימנע מזה במקומות השעירים משום חשש קרוב לסחיטה - , ואין להפריז על המידה, ולבסוף לבא למכשולות ח"ו.

ועל אף זאת המסקנא בס"ד, שורת הדין דלמיגדר מילתא היה מן הראוי להורות שאף באופנים שיותר לרחוץ במקלחת וכנ"ל, יעשה הדבר בצניעה ובכית פרטי בלבד ולא במקלחות של בתי מרחץ - מקוואות טהרה, וכן מורים רבים להלכה, ואף אני נתבקשתי ע"י מובהקי הוראה להכריע כן. אמנם בהיות ורבים מבין אלו השוהים אצל רבותיהם בימים

משה נעלם קודם הגאולה וכן יהי' בימי משיח צדקנו

למה זה שלחתי, משה רבינו תלה זה בחטאו שאינו ראוי וזה למה זה שלחתי, ובאמת לא הי' נשלם כפרת עוונותם של ישראל עדיין, וזה נסיון שנעלם הגואל ששה חדשים וכן יהי' בימי משיח צדקינו יהי' נעלם אחר התגלות, כדאיתא במדרש, וד' יעמוד לימין הצדיקים בבי"א.

(תורת משה להחת"ס, פ' שמות עמ' טז)